

Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom

Preambula

Države strane ugovornice ove konvencije,

- (a) *Podsećajući* na načela Povelje Ujedinjenih nacija kojima se priznaju urođeno dostojanstvo i vrednost kao i jednaka i neotuđiva prava svih članova ljudske porodice kao temelj slobode, pravde i mira u svetu;
- (b) *Imajući u vidu* da su Ujedinjene nacije u Opštoj deklaraciji o ljudskim pravima i Međunarodnim paktovima o ljudskim pravima proklamovale i saglasile se da svakom pojedincu pripadaju sva prava i slobode sadržane u tim dokumentima, bez diskriminacije bilo koje vrste;
- (c) *Ponovo potvrđujući* univerzalnost, nedeljivost, međuzavisnost i međusobnu povezanost svih ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i potrebu da se osobama sa invaliditetom garantuje puno uživanje tih prava i sloboda bez diskriminacije;
- (d) Podsećajući na Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Međunarodnu konvenciju o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Konvenciju protiv torture i drugih oblika okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Konvenciju o pravima deteta i na Međunarodnu konvenciju o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihove porodice;
- (e) Svesne da invaliditet predstavlja koncept koji se razvija i da invaliditet proizlazi iz interakcije lica sa oštećenjima i barijera u ponašanju i okruženju kojima se onemogućava njihovo puno i delotvorno učešće u društvu ravnopravno sa drugima;
- (f) Uvažavajući značaj načela i opštih smernica sadržanih u Svetskom akcionom programu za invalide i u Standardnim pravilima o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom u pogledu uticaja na unapređenje, formulisanje i ocenjivanje politika, planova, programa i akcija na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou kako bi se još više izjednačile mogućnosti u odnosu na osobe sa invaliditetom;
- (g) Naglašavajući važnost uključivanja problema invaliditeta u relevantne strategije održivog razvoja kao njihovog sastavnog dela,
- (h) Priznajući takođe da diskriminacija protiv bilo koje osobe po osnovu invaliditeta predstavlja povredu urođenog dostojanstva i vrednosti ljudskog bića,
- (i) Konstatujući nadalje različitost osoba sa invaliditetom,
- (j) Uviđajući i potrebu za unapređenjem i zaštitom ljudskih prava svih osoba sa invaliditetom, uključujući one kojima je potrebna intenzivnija podrška,
- (k) Izražavajući zabrinutost zbog toga što, uprkos ovim raznim instrumentima i poduhvatima, osobe sa invaliditetom i dalje nailaze na prepreke u svom učešću

kao ravnopravni članovi društva i na kršenja njihovih ljudskih prava u svim delovima sveta,

- (l) Priznajući značaj međunarodne saradnje za poboljšanje životnih uslova osoba sa invaliditetom u svakoj zemlji, posebno u zemljama u razvoju,
- (m) Uvažavajući dragocene postojeće i potencijalne doprinose osoba sa invaliditetom sveukupnoj dobrobiti i raznolikosti njihovih zajednica, kao i da će ostvarenje punog uživanja ljudskih prava i osnovnih sloboda od strane osoba sa invaliditetom i puno učešće osoba sa invaliditetom dovesti do jačanja njihovog osećanja pripadnosti i do značajnog napretka humanog, društvenog i ekonomskog razvoja društva i iskorenjivanja siromaštva,
- (n) Svesne i značaja koji za osobe sa invaliditetom ima njihova individualna samostalnost i nezavisnost uključujući slobodu sopstvenog izbora,
- (o) Imajući u vidu da osobe sa invaliditetom treba da imaju priliku da aktivno učestvuju u procesima odlučivanja o politikama i programima, uključujući i one koji ih se neposredno tiču,
- (p) Zabrinute zbog teških uslova s kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom koje su izložene višestrukim i pogoršanim oblicima diskriminacije po osnovu rase, boje kože, pola, jezika, veroispovesti, političkog ili drugog ubeđenja, nacionalnog, etničkog, autohtonog ili socijalnog porekla, imovinskog stanja, rođenja, životnog doba ili drugog statusa,
- (q) Konstatujući da često postoji veći rizik da žene i devojke sa invaliditetom, kako u porodici tako i izvan nje, budu izložene nasilju, povredi ili zlostavljanju, zanemarivanju ili nemarnom ophođenju, lošem postupanju ili eksploataciji,
- (r) Konstatujući da bi deca sa invaliditetom trebalo da u potpunosti uživaju sva ljudska prava i osnovne slobode na jednakoj osnovi sa drugom decom i podsećajući na obaveze u tom smislu država strana ugovornica Konvencije o pravima deteta,
- (s) Naglašavajući potrebu uključivanja rodne ravnopravnosti u sve napore u cilju ostvarenja punog uživanja ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba sa invaliditetom,
- (t) Ističući činjenicu da većina osoba sa invaliditetom živi u uslovima siromaštva i priznajući u tom pogledu hitnu potrebu rešavanja negativnog uticaja siromaštva na osobe sa invaliditetom,
- (u) Imajući u vidu da su uslovi mira i bezbednosti, zasnovani na punom poštovanju ciljeva i načela Povelje Ujedinjenih nacija, kao i na poštovanju primenljivih instrumenata ljudskih prava, neophodni za punu zaštitu osoba sa invaliditetom, posebno za vreme oružanih sukoba i strane okupacije,
- (v) Uviđajući značaj dostupnosti fizičkog, socijalnog, ekonomskog i kulturnog okruženja, zdravlja i obrazovanja kao i informacija mogućnosti komunikacije, u procesu omogućavanja osobama sa invaliditetom da u potpunosti uživaju sva ljudska prava i osnovne slobode,
- (w) Shvatajući da je pojedinac, koji ima obaveze prema drugim pojedincima i prema zajednici kojoj on/ona pripada, dužan da se bori za unapređenje i poštovanje prava priznatih u Međunarodnoj povelji o ljudskim pravima,

- (h) Uverene da je porodica prirodna i osnovna grupna jedinica društva i da ima pravo na zaštitu društva i države, kao i da bi osobe sa invaliditetom i članovi njihove porodice trebalo da imaju neophodnu zaštitu i pomoć kako bi se porodicama omogućilo da doprinesu punom i jednakom uživanju prava osoba sa invaliditetom,
- (u) Uverene da će sveobuhvatna i integralna međunarodna konvencija o unapređenju i zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom značajno doprineti poboljšanju ozbiljnog društvenog nepovoljnog položaja osoba sa invaliditetom i unaprediti njihovo učešće u civilnim, političkim, ekonomskim, društvenim u kulturnim oblastima uz jednake mogućnosti, kako u zemljama u razvoju tako i u razvijenim zemljama,

Saglasile su se o sledećem:

Član 1.

Cilj

Cilj ove konvencije je da se unapredi, zaštiti i osigura puno i jednako uživanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda svim osobama sa invaliditetom i unapredi poštovanje njihovog urođenog dostojanstva.

Osobe sa invaliditetom uključuju i one koji imaju dugoročna fizička, mentalna, intelektualna ili čulna oštećenja koja u interakciji sa raznim preprekama mogu ometati njihovo puno i efikasno učešće u društvu na jednakoj osnovi sa drugima.

Član 2.

Definicije

Za svrhe ove konvencije:

„Komunikacija” podrazumeva jezike, prikaz teksta, Brajevo pismo, taktilnu komunikaciju, krupna slova, pristup multimedijama kao i pisane, audio, usmene, čitačke i augmentative i alternativne načine, sredstva i formate komunikacije, uključujući pristup informacijama i komunikacionoj tehnologiji;

„Jezik” podrazumeva govorni i jezik znakova i druge oblike negovornih jezika;

„Diskriminacija po osnovu invaliditeta” podrazumeva svaku razliku, isključivanje ili ograničenje na osnovu invaliditeta, što ima za cilj ili efekat narušenja ili poništenja priznavanja, uživanja ili vršenja, ravnopravno sa drugima, svih ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkoj, ekonomskoj, društvenoj, kulturnoj, civilnoj ili bilo kojoj drugoj oblasti. Ona obuhvata i sve oblike diskriminacije, uključujući uskraćivanje razumnog prilagođavanja;

„Razumno prilagođavanje” označava neophodno i adekvatno modifikovanje i usklađivanje kojim se ne nameće nesrazmerno, odnosno nepotrebno opterećenje, tamo gde je to u konkretnom slučaju potrebno, kako bi se obezbedilo da osobe sa invaliditetom uživaju, odnosno ostvaruju ravnopravno sa drugima sva ljudska prava i osnovne slobode;

„Univerzalni dizajn” označava dizajn proizvoda, okruženja, programa i usluga koje koriste svi, u najvećoj mogućoj meri, bez potrebe prilagođavanja ili specijalnog dizajniranja. „Univerzalni dizajn” ne isključuje pomoćna sredstva za određene grupe osoba sa invaliditetom tamo gde je to potrebno.

Član 3.

Opšta načela

Načela ove konvencije su sledeća:

- (a) poštovanje urođenog dostojanstva, individualna samostalnost uključujući slobodu vlastitog izbora i nezavisnost osoba;
- (b) zabrana diskriminacije;
- (c) puno i efikasno učešće i uključivanje u društvo;
- (d) uvažavanje razlika i prihvatanje osoba sa invaliditetom kao dela ljudske raznolikosti i čovečanstva;
- (e) jednake mogućnosti;
- (f) dostupnost;
- (g) ravnopravnost žena i muškaraca;
- (h) uvažavanje razvojnih sposobnosti dece sa invaliditetom kao i poštovanje prava dece sa invaliditetom na očuvanje svog identiteta.

Član 4.

Opšte obaveze

1. Države strane ugovornice prihvataju da obezbede i unaprede puno ostvarivanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve osobe sa invaliditetom bez diskriminacije bilo koje vrste po osnovu invaliditeta. U tom cilju države strane ugovornice preuzimaju obavezu da:
  - (a) usvoje sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne i druge mere za ostvarenje prava priznatih ovom konvencijom;
  - (b) preduzmu sve odgovarajuće mere, uključujući i zakonodavstvo, u cilju menjanja ili ukidanja postojećih zakona, propisa, običaja i prakse koji predstavljaju diskriminaciju prema osobama sa invaliditetom;
  - (c) uzmu u obzir zaštitu i unapređenje ljudskih prava osoba sa invaliditetom u okviru svih politika i programa;
  - (d) se uzdržavaju od svih postupaka ili prakse koji nisu u skladu sa ovom Konvencijom, kao i da obezbede da državni organi i institucije deluju u skladu sa ovom Konvencijom;
  - (e) preduzmu sve odgovarajuće mere za otklanjanje diskriminacije po osnovu invalidnosti od strane bilo kog lica, organizacije ili privatnog preduzeća;
  - (f) da preduzmu odnosno podstiču istraživanje i razvoj univerzalno dizajniranih predmeta, usluga, opreme i uređaja, kako je definisano u članu 2. ove konvencije, što bi trebalo da iziskuje minimalno eventualno prilagođavanje i najniže troškove u cilju zadovoljavanja specifičnih potreba osobe sa invaliditetom, unapređenja njihove dostupnosti i korišćenja, kao i podsticanja univerzalnog dizajna u utvrđivanju standarda i smernica;
  - (g) da preduzmu odnosno podstiču istraživanje i razvoj, dostupnost i korišćenje novih tehnologija, uključujući informacione i komunikacione tehnologije, pomagala za

kretanje, sredstva i tehnologije za pomoć pogodne za osobe sa invaliditetom, pri čemu treba dati prednost tehnologijama čija je cena pristupačna;

(h) da pruže dostupne informacije osobama sa invaliditetom o pomagalima za kretanje, sredstvima i tehnologijama za pomoć, uključujući nove tehnologije, kao i druge oblike pomoći, usluga podrške i olakšice;

(i) da podstiču obuku stručnih kadrova i osoblja koje radi sa osobama sa invaliditetom o pravima predviđenim ovom konvencijom kako bi se obezbedila bolja pomoć i usluge garantovane na osnovu tih prava.

2. Što se tiče ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, svaka država strana ugovornica preuzima obavezu se da preduzme mere u skladu sa svojim maksimalno raspoloživim sredstvima i, tamo gde je to potrebno, u okviru međunarodne saradnje, kako bi se postepeno osiguralo puno ostvarivanje tih prava bez štete po one obaveze sadržane u ovoj konvenciji koje su odmah primenljive prema međunarodnom pravu.
3. U izradi i primeni propisa i politika u cilju primene ove konvencije, kao i u drugim procesima odlučivanja u vezi s pitanjima koja se tiču osoba sa invaliditetom, države strane ugovornice će tesno sarađivati i aktivno uključivati osobe sa invaliditetom, uključujući i decu sa invaliditetom preko njihovih reprezentativnih organizacija.
4. Nijedna odredba ove konvencije neće uticati na eventualne druge odredbe koje u većoj meri vode ostvarivanju prava osoba sa invaliditetom, a koje mogu biti sadržane u pravu države strane ugovornice ili međunarodnom pravu koje je na snazi u odnosu na tu državu. Neće biti ograničavanja, odnosno odstupanja od bilo kojeg ljudskog prava i osnovnih sloboda priznatih ili postojećih u bilo kojoj državi strani ugovornici ove konvencije u skladu s pravom, konvencijama, propisima ili običajima pod izgovorom da se ovom konvencijom ne priznaju ta prava ili slobode, odnosno da se priznaju u manjoj meri.
5. Odredbe ove konvencije odnose se na sve delove saveznih država bez ikakvih ograničenja, odnosno izuzetaka.

Član 5.

Jednakost i zabrana diskriminacije

1. Države strane ugovornice konstatuju da su svi pojedinci jednaki pred zakonom i po zakonu, kao i da imaju pravo da bez ikakve diskriminacije uživaju jednaku zaštitu i jednake pogodnosti u skladu sa zakonom.
2. Države strane ugovornice će zabraniti svaku diskriminaciju po osnovu invalidnosti i garantovaće osobama sa invaliditetom jednaku i efikasnu pravnu zaštitu od diskriminacije po bilo kom osnovu.
3. Da bi unapredile jednakost i otklonile diskriminaciju, države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće korake za obezbeđenje razumnog prilagođavanja.
4. Posebne mere koje su neophodne za ubrzanje ili dostizanje de facto jednakosti osoba sa invaliditetom neće se smatrati diskriminacijom u smislu odredaba ove konvencije.

Član 6.

Žene sa invaliditetom

1. Države strane ugovornice su svesne toga da su žene i devojke sa invaliditetom izložene višestrukoj diskriminaciji i u tom pogledu će preduzeti mere kako bi im obezbedile potpuno i ravnopravno ostvarivanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda.
2. Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mere kako bi obezbedile potpun razvoj, napredak i osposobljavanje žena da bi im se garantovalo vršenje i uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda sadržanih u ovoj konvenciji.

Član 7.

Deca sa invaliditetom

1. Države strane ugovornice će preduzeti sve neophodne mere da se deci sa invaliditetom obezbedi da, ravnopravno sa drugom decom, u punoj meri uživaju sva ljudska prava i osnovne slobode.
2. U svim akcijama koje se tiču dece sa invaliditetom mora se prevashodno voditi računa o najboljim interesima deteta.
3. Države strane ugovornice će obezbediti da deca sa invaliditetom imaju pravo na slobodno izražavanje svog mišljenja o svim pitanjima koja ih se tiču, da se njihovom mišljenju da odgovarajuća težina u skladu sa njihovim uzrastom i zrelošću, ravnopravno sa drugom decom, kao i da im se pruži pomoć s obzirom na njihovu invalidnost i pomoć koja je primerena njihovom uzrastu kako bi ostvarila to pravo.

Član 8.

Podizanje svesti

1. Države strane ugovornice se obavezuju da usvoje neposredne, efikasne i odgovarajuće mere:
  - (a) da se podigne svest u celom društvu, uključujući na nivou porodice, o osobama sa invaliditetom i da se neguje poštovanje prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom;
  - (b) da se bore protiv stereotipa, predrasuda i štetne prakse u odnosu na osobe sa invaliditetom, uključujući one zasnovane na polu i životnom dobu, u svim sferama života;
  - (c) da se unapredi svest o sposobnostima i doprinosu osoba sa invaliditetom
2. Mere u tom cilju obuhvataju:
  - (a) pokretanje i nastavljanje efikasnih kampanja za upoznavanje javnosti s ciljem
    - (i) negovanja osetljivosti za prava osoba sa invaliditetom;
    - (ii) unapređenja pozitivne percepcije i veće društvene svesti u odnosu na osobe sa invaliditetom;
    - (iii) unapređenja uvažavanja stručnosti, zasluga i sposobnosti osoba sa invaliditetom, kao i njihovog doprinosa na radnom mestu i tržištu rada;
  - (b) podsticanja na svim nivoima obrazovnog sistema, uključujući i kod dece od malih nogu, ponašanja koje uvažava prava osoba sa invaliditetom;

- (c) podsticanja svih medijskih glasila da prikazuju osobe sa invaliditetom na način koji je u skladu s ciljem ove Konvencije;
- (d) unapređenja programa podizanja svesti o osobama sa invaliditetom i pravima osoba sa invaliditetom.

Član 9.

Pristupačnost

1. U cilju omogućavanja samostalnog života i punog učešća osoba sa invaliditetom u svim sferama života, države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere da osobama sa invaliditetom obezbede pristup, ravnopravno sa drugima, fizičkom okruženju, prevozu, informacijama i komunikacijama, uključujući informacione i komunikacione tehnologije i sisteme, kao i drugim pogodnostima i uslugama koje su otvorene odnosno koje stoje na raspolaganju javnosti, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama. Te mere, koje uključuju identifikovanje i uklanjanje prepreka i barijera za pristup, odnosiće se, između ostalog, i na:
  - (a) zgrade, puteve, prevozna sredstva i druge pogodnosti u zatvorenom i na otvorenom prostoru, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene objekte i radna mesta;
  - (b) informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući i elektronske usluge i hitne službe.
2. Države strane ugovornice će takođe preduzeti odgovarajuće mere:
  - (a) da utvrde, promovišu i prate primenu minimalnih standarda i smernica za pristupačnost objekata i usluga koje su otvorene odnosno koje stoje na raspolaganju javnosti;
  - (b) da obezbede da privatna pravna lica koja pružaju usluge i pogodnosti otvorene ili na raspolaganju javnosti vode računa o svim aspektima njihove pristupačnosti osobama sa invaliditetom;
  - (c) da obezbede obuku nosilaca o problemima pristupačnosti s kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom;
  - (d) da se u zgradama i drugim objektima otvorenim za javnost obezbede oznake na Brajevom pismu i na način da se lako čitaju i razumeju;
  - (e) da se pruže oblici neposredne pomoći i posrednici, uključujući vodiče, čitače i stručne tumače za jezik znakova, kako bi se olakšao pristup zgradama i drugim objektima otvorenim za javnost;
  - (f) da podstiču druge odgovarajuće oblike pomoći i podrške osobama sa invaliditetom kako bi im se obezbedio pristup informacijama;
  - (g) da podstiču pristup osoba sa invaliditetom novim informacionim i komunikacionim tehnologijama i sistemima, uključujući internet;
  - (h) da podstiču blagovremenu izradu, razvoj, proizvodnju i distribuciju dostupnih informacionih i komunikacionih tehnologija i sistema, kako bi postali dostupni uz minimalne troškove.

Član 10.

Pravo na život

Države strane ugovornice ponovo potvrđuju da svako ljudsko biće ima urođeno pravo na život i preduzeće sve potrebne mere kako bi se osobama sa invaliditetom omogućilo da ga u punoj meri uživaju, ravnopravno sa drugima.

Član 11.

Rizične situacije i humanitarne katastrofe

Države strane ugovornice će preduzeti, u skladu sa svojim obavezama prema međunarodnim pravom, uključujući međunarodno humanitarno pravo i međunarodno pravo vezano za ljudska prava, sve potrebne mere kako bi se obezbedila zaštita i sigurnost osoba sa invaliditetom u rizičnim situacijama, uključujući situacije oružanog sukoba, humanitarne katastrofe i elementarne nepogode.

Član 12.

Ravnopravnost pred zakonom

1. Države strane ugovornice ponovo potvrđuju da osobe sa invaliditetom imaju pravo da svuda budu priznate pred zakonom, kao i druga lica.
2. Države strane ugovornice priznaju da osobe sa invaliditetom ostvaruju svoj pravni kapacitet ravnopravno sa drugima u svim aspektima života.
3. Države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere kako bi osobama sa invaliditetom omogućile dostupnost pomoći koja im može biti potrebna u ostvarivanju njihovog pravnog kapaciteta.
4. Države strane ugovornice će obezbediti da se svim merama koje se odnose na ostvarivanje pravnog kapaciteta pruže odgovarajuće i efikasne garancije radi sprečavanja zloupotrebe shodno međunarodnom pravu koje se odnosi na ljudska prava. Takve garancije obezbediće da se merama koje se odnose na ostvarivanje pravnog kapaciteta poštuju prava, volja i prioriteti odnosne osobe, kao i da ne dođe do sukoba interesa i neprimerenog uticaja, da budu proporcionalne i prilagođene okolnostima odnosne osobe, u najkraćem mogućem trajanju i da podležu redovnom preispitivanju nadležnog nezavisnog i nepristrasnog organa ili sudskog tela. Garancije će biti proporcionalne stepenu u kojem takve mere utiču na prava i interese osobe na koju se odnose.
5. U zavisnosti od odredaba ovog člana države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće i efikasne mere kako bi se osobama sa invaliditetom obezbedila jednaka prava da budu vlasnici imovine ili da je nasleđuju, da kontrolišu svoje finansije i da imaju ravnopravan pristup bankarskim kreditima, hipotekarnim zajmovima i drugim oblicima finansijskog kreditiranja, kao i da osobe sa invaliditetom ne budu lišene svoje imovine nečijom samovoljom.

Član 13.

Pristup pravdi

1. Države strane ugovornice će osobama sa invaliditetom obezbediti efikasan pristup pravdi ravnopravno sa drugim licima, u skladu s procedurom i starošću, kako bi im se olakšalo efikasno obavljanje dužnosti direktnih i indirektnih učesnika, kao i uloge svedoka, u svim sudskim postupcima, kako u istražnom tako i u drugim preliminarnim fazama postupka.

2. Da bi se osobama sa invaliditetom obezbedio efikasan pristup pravdi, države strane ugovornice unapređivaće odgovarajuću obuku namenjenu licima zaposlenim u oblasti pravosuđa, uključujući policiju i zatvorsko osoblje.

Član 14.

Lična sloboda i bezbednost

1. Države strane ugovornice će obezbediti da osobe sa invaliditetom ravnopravno sa drugima:
  - (a) uživaju pravo na ličnu slobodu i bezbednost;
  - (b) ne budu lišena slobode protivzakonito ili nečijom samovoljom, da svako lišavanje slobode bude u skladu sa zakonom, kao i da postojanje invalidi teta ni u kom slučaju ne može biti opravdanje za lišavanje slobode.
2. Države strane ugovornice će obezbediti da, u slučaju da osobe s invaliditetom budu lišene slobode bilo kakvim postupkom, te osobe ravnopravno sa drugima imaju pravo na garancije u skladu s međunarodnim pravom koje se odnose na ljudska prava i da se s njima postupa u skladu s ciljevima i načelima ove Konvencije, uključujući obezbeđenje odgovarajućeg smeštaja.

Član 15.

Odsustvo zlostavljanja ili okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

1. Niko neće biti izložen zlostavljanju ili okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, posebno niko neće biti podvrgnut medicinskim ili naučnim eksperimentima bez svoje saglasnosti.
2. Države strane ugovornice će preduzeti sve efikasne zakonske, administrativne, sudske ili druge mere u cilju sprečavanja da osobe sa invaliditetom, ravnopravno sa drugima, budu izložene zlostavljanju ili svirepom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Član 16.

Odsustvo eksploatacije, nasilja i zloupotrebe

1. Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće zakonske, administrativne, socijalne, obrazovne i druge mere kako bi zaštitile osobe sa invaliditetom, kako u njihovom domu tako i izvan njega, od svih oblika eksploatacije, nasilja i zloupotrebe, uključujući aspekte vezane za pol.
2. Države strane ugovornice će preduzeti takođe sve odgovarajuće mere u cilju sprečavanja svih oblika iskorišćavanja, nasilja i zloupotrebe obezbeđivanjem, između ostalog, odgovarajućih oblika pomoći i podrške, shodno polu i starosti, osobama sa invaliditetom i njihovim porodicama i starateljima, uključujući pružanjem informacija i obukom o tome kako izbeći, prepoznati i prijaviti slučajeve iskorišćavanja, nasilja i zloupotrebe. Države strane ugovornice će obezbediti da se prilikom pružanja zaštite vodi računa o starosti, polu i invaliditetu.
3. U cilju sprečavanja nastajanja bilo kakvih oblika iskorišćavanja, nasilja i zloupotrebe, države strane ugovornice će obezbediti da sve olakšice i programi namenjeni osobama sa invaliditetom budu efikasno praćeni od strane nezavisnih organa.

4. Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mere radi unapređenja fizičkog, kognitivnog i psihološkog oporavka, rehabilitacije i socijalne reintegracije osoba sa invaliditetom koje postanu žrtve bilo kakvog iskorišćavanja, nasilja ili zloupotrebe, uključujući obezbeđivanjem usluga zaštite. Takav oporavak i reintegracija će se realizovati u okruženju koje podstiče zdravlje, blagostanje, samopoštovanje, dostojanstvo i samostalnost ličnosti vodeći računa o potrebama vezanim za pol i starost.
5. Države strane ugovornice će obezbediti efikasne zakone i politiku, uključujući one koji se odnose na žene i decu, kako bi se obezbedilo da slučajevi iskorišćavanja, nasilja i zloupotrebe osoba sa invaliditetom budu identifikovani, ispitani i, po potrebi, krivično gonjeni.

Član 17.

Zaštita integriteta ličnosti

Svaka osoba sa invaliditetom ima pravo na poštovanje svog fizičkog i mentalnog integriteta ravnopravno sa drugima.

Član 18.

Sloboda kretanja i državljanstvo

1. Države strane ugovornice će priznati osobama sa invaliditetom pravo na slobodu kretanja, slobodan izbor boravišta i na državljanstvo ravnopravno sa drugima, uključujući obezbeđenjem da osobe sa invaliditetom:
  - (a) imaju pravo na sticanje i promenu državljanstva i da ne budu lišene državljanstva samovoljom ili zbog invaliditeta;
  - (b) ne budu lišene, zbog invaliditeta, mogućnosti da pribave, poseduju i koriste dokumentaciju u vezi sa njihovim državljanstvom ili druge identifikacione dokumente ili da koriste odgovarajuće postupke, kao što je imigracioni postupak, koji mogu biti potrebni radi lakšeg ostvarivanja prava na slobodu kretanja;
  - (c) imaju slobodu da napuste svaku zemlju, uključujući njihovu;
  - (d) ne budu lišene, proizvoljno ili na osnovu invaliditeta, prava na ulazak u svoju zemlju.
2. Deca sa invaliditetom biće upisana odmah po rođenju i imaće od rođenja pravo na lično ime, pravo na sticanje državljanstva i, po mogućnosti, pravo da znaju ko su im roditelji i na roditeljsko staranje.

Član 19.

Samostalan život i uključivanje u zajednicu

Države strane ugovornice ove konvencije priznaju jednako pravo svim osobama sa invaliditetom da žive u zajednici, da imaju jednak izbor kao i drugi i preduzeće efikasne i odgovarajuće mere da osobama sa invaliditetom olakšaju potpuno uživanje ovog prava i njihovo potpuno uključivanje i učešće u zajednici, uključujući obezbeđenjem da:

- (a) osobe sa invaliditetom imaju mogućnost izbora boravišta, kao i na to gde i sa kim će živeti, ravnopravno sa drugima, i da ne budu obavezne da žive u nekim konkretnim životnim uslovima;
- (b) osobe sa invaliditetom imaju pristup većem broju kućnih, rezidencijalnih i drugih usluga za pružanje podrške od strane zajednice, uključujući ličnu pomoć koja im

je potrebna za život i uključivanje u zajednicu, kao i sprečavanje izolacije ili izopštavanja iz zajednice;

- (c) usluge i olakšice koje zajednica pruža stanovništvu u celini budu pod istim uslovima dostupne osobama sa invaliditetom i da zadovoljavaju njihove potrebe.

Član 20.

Lična pokretljivost

Države strane ugovornice će preduzeti efikasne mere da osobama sa invaliditetom obezbede ličnu pokretljivost sa najvećim mogućim stepenom samostalnosti, uključujući:

- (a) da osobama s invaliditetom olakšaju ličnu pokretljivost na način i u vreme koje one odaberu, uz prihvatljive troškove;
- (b) da se osobama sa invaliditetom olakša pristup kvalitetnim pomagalima za kretanje, uređajima, tehnologijama i oblicima žive pomoći i posrednika u kretanju, uključujući njihovo stavljanje na raspolaganje uz prihvatljive troškove;
- (c) da osobama s invaliditetom obezbede obuku u veštinama kretanja kao i specijalizovanom osoblju koje će raditi sa tim osobama;
- (d) a podstaknu pravna lica koja proizvode pomagala, sredstva i pomoćne tehnologije za kretanje da uzmu u obzir sve aspekte pokretljivosti osoba sa invaliditetom.

Član 21.

Sloboda izražavanja i mišljenja i pristup informacijama

Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mere kako bi obezbedile da osobe sa invaliditetom mogu da uživaju pravo na slobodu izražavanja i mišljenja, uključujući slobodu da traže, primaju i prenose informacije i ideje, ravnopravno sa drugima, posredstvom svih oblika komunikacije po vlastitom izboru, kao što je definisano u članu 2. ove konvencije, uključujući:

- (a) pružanje informacija osobama sa invaliditetom, koje su namenjene široj javnosti, u pristupačnim formatima i tehnologijama odgovarajućim za različite vrste invaliditeta, blagovremeno i bez dodatnih troškova;
- (b) prihvatanje i olakšavanje korišćenja jezika znakova, Brajevog pisma, uveličavajuće i alternativne komunikacije i svih drugih raspoloživih sredstava, načina i formata komunikacije po vlastitom izboru, od strane osoba sa invaliditetom u zvaničnim interakcijama;
- (c) pozivanje privatnih pravnih lica koja pružaju usluge širokoj javnosti, uključujući putem interneta, da pružaju informacije i usluge u pristupačnom i upotrebljivom formatu osobama sa invaliditetom;
- (d) podsticanje sredstava masovnog informisanja, uključujući pružaoce informacija putem interneta, da učine svoje usluge pristupačnim osobama sa invaliditetom;
- (e) priznavanje i podsticanje korišćenja jezika znakova.

Član 22.

Poštovanje privatnosti

1. Nijedna osoba sa invaliditetom, bez obzira na mesto stanovanja ili način organizacije života, neće biti izložena samovoljnom ili protivzakonitom mešanju u njegovu/njenu

privatnost, porodicu, dom ili prepisku ili druge oblike komunikacije ili protivzakonitim napadima na njegovu/njenu čast i ugled. Osobe sa invaliditetom imaju pravo na zaštitu putem zakona od takvog mešanja ili napada.

2. Države strane ugovornice će štiti privatnost ličnih, zdravstvenih i informacija u vezi sa rehabilitacijom osoba sa invaliditetom, ravnopravno sa drugima.

Član 23.

Poštovanje doma i porodice

1. Države strane ugovornice će preduzeti efikasne i odgovarajuće mere u cilju otklanjanja diskriminacije osoba sa invaliditetom u svim pitanjima koja se odnose na brak, porodicu, roditeljstvo i lične odnose, ravnopravno sa drugima, kako bi se obezbedilo:
  - (a) priznavanje prava svih osoba sa invaliditetom u životnom dobu za stupanje u brak da stupe u brak i osnuju porodicu na osnovu slobodne i pune saglasnosti budućih supružnika;
  - (b) priznavanje prava osobama sa invaliditetom da slobodno i odgovorno odlučuju o broju i razmaku između rađanja dece i da imaju pristup informacijama odgovarajućim za njihovo životno doba, obrazovanju u vezi sa rađanjem i planiranjem porodice, kao i potrebnim sredstvima kako bi im se omogućilo vršenje ovih prava;
  - (c) da osobe sa invaliditetom, uključujući decu, očuvaju svoju plodnost ravnopravno sa drugima.
2. Države strane ugovornice će obezbediti prava i odgovornosti osoba sa invaliditetom u vezi sa starateljstvom, štíćeništvom i skrbništvom, usvajanjem dece ili sličnim institutima, tamo gde su ovi koncepti predviđeni nacionalnom zakonodavstvom; u svim slučajevima najviše će se voditi računa o najboljim interesima deteta. Države strane ugovornice će pružati odgovarajuću pomoć osobama sa invaliditetom u vršenju njihovih obaveza podizanja dece.
3. Države strane ugovornice će obezbediti da deca sa invaliditetom imaju jednaka prava u pogledu porodičnog života. U cilju ostvarivanja ovih prava i sprečavanja skrivanja, napuštanja, zanemarivanja i izopštavanja dece sa invaliditetom, države strane ugovornice se obavezuju da pružaju blagovremene i sveobuhvatne informacije, usluge i podršku deci sa invaliditetom i njihovim porodicama.
4. Države strane ugovornice će obezbediti da se dete ne razdvaja od svojih roditelja protiv svoje volje, osim ukoliko nadležni organi na osnovu sudskog preispitivanja ne utvrde, u skladu sa zakonom i procedurama koje se primenjuju, da je takvo razdvajanje neophodno u najboljem interesu deteta. Ni u kom slučaju se dete neće razdvajati od roditelja na osnovu invaliditeta bilo deteta ili jednog ili oba roditelja.
5. Države strane ugovornice će, ukoliko najbliža porodica nije u stanju da vodi brigu o detetu sa invaliditetom, uložiti sve napore kako bi se obezbedilo alternativno staranje u okviru šire porodice ili, ukoliko to nije moguće, u okviru zajednice u porodičnom okruženju.

Član 24.

Obrazovanje

1. Države strane ugovornice priznaju pravo osoba sa invaliditetom na obrazovanje. U cilju ostvarivanja ovog prava bez diskriminacije i na osnovu jednakih mogućnosti, države strane ugovornice će obezbediti inkluzivni sistem obrazovanja na svim nivoima i doživotno učenje u cilju:
  - (a) punog razvoja ljudskog potencijala i osećanja dostojanstva i vlastite vrednosti, kao i jačanja poštovanja ljudskih prava, osnovnih sloboda i različitosti među ljudima;
  - (b) razvoja ličnosti, talenata i kreativnosti osoba sa invaliditetom, kao i njihovih umnih i fizičkih sposobnosti do punog stepena njihovih potencijala;
  - (c) omogućavanja osobama sa invaliditetom da efikasno učestvuju u slobodnom društvu.
2. U ostvarivanju ovog prava, države strane ugovornice će obezbediti da:
  - (a) osobe sa invaliditetom ne budu isključene iz sistema opšteg obrazovanja na osnovu invaliditeta, kao i da deca sa invaliditetom ne budu isključena iz slobodnog i obaveznog osnovnog ili srednjeg obrazovanja, na osnovu invaliditeta;
  - (b) osobe sa invaliditetom imaju pristup inkluzivnom, kvalitetnom i slobodnom osnovnom i srednjem obrazovanju, ravnopravno sa drugima u zajednici u kojoj žive;
  - (c) se pruži razuman smeštaj u skladu s potrebama pojedinca na kojeg se to odnosi;
  - (d) osobe sa invaliditetom dobiju potrebnu podršku u okviru sistema opšteg obrazovanja radi njihovog efikasnijeg obrazovanja;
  - (e) efektivne mere individualizovane podrške budu obezbeđene u sredinama koje maksimalno pogoduju akademskom i društvenom razvoju, u skladu sa ciljem punog uključivanja.
3. Države strane ugovornice će omogućiti osobama sa invaliditetom da uče veštine života i društvenog razvoja radi njihovog punog učešća u obrazovanju i ravnopravnog pripadanja zajednici. U tom cilju, države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere, uključujući da:
  - (a) omoguće lakše učenje Brajovog pisma, alternativnog pisma, uveličavajućih i alternativnih načina, sredstava i formata komunikacije kao i veština orijentacije i kretanja, uz podršku i usmeravanje od strane lica sa sličnim problemima;
  - (b) olakšaju učenje jezika znakova i unaprede lingvistički identitet zajednice gluvih;
  - (c) obezbede da se školovanje osoba, posebno dece, koja su slepa, gluva ili i slepa i gluva organizuje na najprikladnijim jezicima, načinima i sredstvima komunikacije za pojedinca, kao i u sredinama koje maksimalno pogoduju akademskom i društvenom razvoju.
4. Da bi pomogle da se obezbedi ostvarivanje ovog prava, države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere u cilju zapošljavanja nastavnika, uključujući nastavnika sa invaliditetom, koji su kvalifikovani za jezik znakova i/ili Brajovo pismo, kao i obuke profesionalaca i osoblja koji rade na svim nivoima obrazovanja. Takva obuka će

obuhvatiti svest o invaliditetu i korišćenje odgovarajućih uveličavajućih i alternativnih sredstava, načina i formata komunikacije, obrazovnih tehnika i materijala kao podrške osobama sa invaliditetom.

5. Države strane ugovornice će obezbediti da osobe sa invaliditetom imaju pristup opštem tercijernom obrazovanju, stručnoj obuci, školovanju odraslih i doživotnom učenju bez diskriminacije i ravnopravno sa drugima. U tom cilju, države strane ugovornice će voditi računa da se osobama sa invaliditetom obezbedi razuman smeštaj.

Član 25.

Zdravlje

Države strane ugovornice priznaju osobama sa invaliditetom pravo na ostvarivanje najvišeg mogućeg zdravstvenog standarda bez diskriminacije zasnovane na invaliditetu. Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mere kako bi osobama sa invaliditetom omogućile pristup zdravstvenim uslugama, vodeći računa o polu, uključujući rehabilitaciju u vezi sa zdravljem. Države strane ugovornice posebno će:

- (a) obezbediti osobama sa invaliditetom isti izbor, kvalitet i standard besplatne ili pristupačne zdravstvene zaštite i programe koji se nude drugim licima, uključujući u oblasti polnog ili reproduktivnog zdravlja i javnih zdravstvenih programa namenjenih širokoj populaciji;
- (b) obezbediti one zdravstvene usluge koje su konkretno potrebne osobama sa invaliditetom zbog njihovog invaliditeta, uključujući rano otkrivanje i intervenciju, po potrebi, i usluge namenjene svođenju na najmanju meru i sprečavanju daljeg invaliditeta, uključujući među decom i starijim osobama;
- (c) obezbediti ove zdravstvene usluge što je moguće bliže zajednicama gde ljudi žive, uključujući seoske sredine;
- (d) zatražiti od profesionalnih zdravstvenih radnika da obezbede isti kvalitet lečenja osobama sa invaliditetom kao i drugima, uključujući na osnovu slobodne i informisane saglasnosti, između ostalog, širenjem saznanja o ljudskim pravima, dostojanstvu, autonomiji i potrebama osoba sa invaliditetom putem obuke i usvajanjem etičkih standarda za javnu i privatnu zdravstvenu zaštitu;
- (e) zabraniti diskriminaciju prema osobama sa invaliditetom prilikom obezbeđenja zdravstvenog osiguranja i životnog osiguranja ukoliko je takvo osiguranje dozvoljeno nacionalnim zakonodavstvom, koje će se obezbediti na pravedan i razuman način;
- (f) sprečiti diskriminatorско uskraćivanje zdravstvene zaštite ili zdravstvenih usluga ili hrane ili tečnosti na osnovu invaliditeta.

Član 26.

Održavanje i rehabilitacija

1. Države strane ugovornice će preduzeti efikasne i odgovarajuće mere, uključujući putem podrške osoba sa sličnim tegobama, kako bi se osobama sa invaliditetom omogućilo da postignu i očuvaju maksimalnu nezavisnost, punu fizičku, mentalnu, socijalnu i stručnu sposobnost, kao i puno uključivanje i učešće u svim aspektima života. U tom cilju, države strane ugovornice će organizovati, ojačati i pružiti sveobuhvatne usluge i programe održavanja i rehabilitacije, posebno u oblasti

zdravlja, zapošljavanja, obrazovanja i socijalnih usluga, tako da ove usluge i programi:

- (a) otpočnu u najranijoj mogućoj fazi i da se zasnivaju na multidisciplinarnoj proceni individualnih potreba i sposobnosti;
  - (b) podrže učešće i uključivanje u zajednicu kao i u sve aspekte društva na dobrovoljnoj osnovi i da budu dostupni osobama sa invaliditetom na mestima najbližim njihovim zajednicama, uključujući seosku sredinu.
2. Države strane ugovornice će podsticati razvoj početne i kontinuirane obuke za profesionalce i drugo osoblje koje radi na pružanju usluga održavanja i rehabilitacije.
  3. Države strane ugovornice će se zalagati za raspoloživost, poznavanje i upotrebu pomoćnih sredstava i tehnologija, osmišljenih za osobe sa invaliditetom, koje se odnose na održavanje i rehabilitaciju.

Član 27.

Rad i zapošljavanje

1. Države strane ugovornice priznaju osobama sa invaliditetom pravo na rad, ravnopravno sa drugima; to uključuje pravo na mogućnost sticanja sredstava za život radom koji je slobodno izabran ili prihvaćen na tržištu rada i u radnoj sredini koja je otvorena, uključiva i pristupačna za osobe sa invaliditetom. Države strane ugovornice će garantovati i unapređivati ostvarivanje prava na rad, uključujući i one osobe koje postanu invalidi tokom rada, tako što će preduzeti odgovarajuće korake, uključujući putem zakonodavstva, između ostalog, u cilju:
  - (a) zabrane diskriminacije na osnovu invalidnosti u vezi sa svim pitanjima koja se tiču svih oblika zapošljavanja, uključujući uslove za stupanje u radni odnos, angažovanje i zapošljavanje, stalnost zapošljavanja, napredovanje na radnom mestu i bezbedne i zdrave radne uslove;
  - (b) zaštite prava osoba sa invaliditetom da, ravnopravno sa drugima, uživaju pravedne i povoljne uslove za rad, uključujući jednake mogućnosti i nadoknadu za rad jednake vrednosti, bezbedne i zdrave radne uslove, uključujući zaštitu od uznemiravanja i ispravljanje nepravdi;
  - (c) stvaranja uslova da osobe sa invaliditetom imaju mogućnost da ostvaruju svoje pravo na rad i sindikalno udruživanje, ravnopravno sa drugima;
  - (d) omogućavanja osobama sa invaliditetom da imaju efikasan pristup opštim tehničkim programima i programima za stručno usmeravanje, kao i uslugama nalaženja posla i stručne i kontinuirane obuke;
  - (e) podsticanja mogućnosti zapošljavanja i napredovanja u karijeri za osobe sa invaliditetom na tržištu rada, kao i pružanje pomoći u pronalaženju, sticanju, očuvanju posla i vraćanja na posao;
  - (f) unapređivanja mogućnosti za samozapošljavanje, preduzetništvo, razvoj zadruga i otpočinjanje vlastitog posla;
  - (g) zapošljavanja osoba sa invaliditetom u javnom sektoru;
  - (h) podsticanja zapošljavanja osoba sa invaliditetom u privatnom sektoru putem odgovarajućih politika i mera, koje mogu obuhvatati i afirmativne akcione programe, podsticaje i druge mere;

- (i) obezbeđenja razumnog smeštaja osobama sa invaliditetom na radnom mestu;
  - (j) podsticanja osoba sa invaliditetom da stiču radno iskustvo na otvorenom tržištu rada;
  - (k) podsticanja programa stručne i profesionalne rehabilitacije osoba sa invaliditetom, programa za zadržavanje posla i vraćanje na posao osoba sa invaliditetom.
2. Države strane ugovornice će obezbediti da osobe sa invaliditetom ne budu držane u ropstvu ili stanju sličnom ropstvu, kao i da budu zaštićene, ravnopravno sa drugima, od prisilnog rada ili radne obaveze.

Član 28.

Odgovarajući uslovi života i socijalna zaštita

1. Države strane ugovornice priznaju pravo osoba sa invaliditetom na odgovarajući životni standard za njih i njihovu porodicu, uključujući odgovarajuću ishranu, odeću i smeštaj, kao i na stalno poboljšavanje uslova života, i preduzeće odgovarajuće korake radi očuvanja i unapređivanja ovog prava bez diskriminacije na osnovu invaliditeta.
2. Države strane ugovornice priznaju pravo osoba sa invaliditetom na socijalnu zaštitu i na ostvarivanje tog prava bez diskriminacije na osnovu invaliditeta i preduzeće odgovarajuće korake radi očuvanja i unapređivanja ovog prava, uključujući i mere kojima se obezbeđuje da:
  - (a) osobe sa invaliditetom imaju ravnopravan pristup uslugama obezbeđenja čiste vode, kao i da imaju pristup odgovarajućim i raspoloživim uslugama, sredstvima i ostaloj pomoći za potrebe invalida;
  - (b) osobe sa invaliditetom, posebno žene i devojke sa invaliditetom i starije osobe sa invaliditetom, imaju pristup programima socijalne zaštite i programima za smanjenje siromaštva;
  - (c) osobe sa invaliditetom i njihove porodice koje žive u siromaštvu imaju pristup državnoj pomoći za pokrivanje troškova vezanih za invaliditet, uključujući odgovarajuću obuku, davanje saveta, finansijsku pomoć i privremenu tuđu negu;
  - (d) osobe sa invaliditetom imaju pristup programima socijalnih stanova;
  - (e) osobe sa invaliditetom imaju ravnopravan pristup penzionim pogodnostima i programima.

Član 29.

Učešće u političkom i javnom životu

Države strane ugovornice garantuju osobama sa invaliditetom politička prava i mogućnost da ih uživaju na ravnopravnoj osnovi sa drugima, i obavezuju se:

- (a) da osiguraju da osobe sa invaliditetom mogu efikasno i potpuno da učestvuju u političkom i javnom životu ravnopravno kao i drugi, neposredno ili preko slobodno izabranih predstavnika, uključujući pravo i mogućnost da osobe sa invaliditetom glasaju i budu birane, između ostalog, tako što će:
  - (i) obezbediti da procedure glasanja, sredstva i materijali budu prikladni, pristupačni i laki za razumevanje i korišćenje;

- (ii) štiti prava osoba sa invaliditetom da tajno glasaju na izborima i javnim referendumima bez zastrašivanja, kao i da se kandiduju na izborima, da efikasno obavljaju dužnosti i sve javne funkcije na svim nivoima vlasti, omogućavajući korišćenje tehnologija za pomoć i novih tehnologija gde je to moguće;
  - (iii) garantovati slobodno izražavanje volje osoba sa invaliditetom kao birača i u tom cilju, gde je to potrebno, na njihov zahtev, omogućiti da im osoba po njihovom izboru pruži pomoć prilikom glasanja;
- (b) aktivno unapređivati okruženje u kojem osobe sa invaliditetom mogu efikasno i potpuno da učestvuju u obavljanju javnih poslova bez diskriminacije i ravnopravno sa drugima, i podsticati njihovo učešće u javnim poslovima, uključujući:
- (i) učešće u nevladinim organizacijama i udruženjima koji se bave pitanjem javnog i političkog života zemlje, kao i u aktivnostima i upravi političkih partija;
  - (ii) osnivanje i priključivanje organizacijama osoba sa invaliditetom u cilju predstavljanja osoba sa invaliditetom na međunarodnom nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.

Član 30.

Učešće u kulturnom životu, rekreaciji, aktivnostima u slobodno vreme i sportu

1. Države strane ugovornice priznaju pravo osobama sa invaliditetom da ravnopravno sa drugima učestvuju u kulturnom životu i preduzeće sve odgovarajuće mere kako bi obezbedile da osobe sa invaliditetom:
  - (a) imaju pristup materijalima kulturnog sadržaja u oblicima koji su im pristupačni;
  - (b) imaju pristup televizijskim programima, filmovima, pozorištu i drugim kulturnim aktivnostima u oblicima koji su im pristupačni;
  - (c) imaju pristup mestima za izvođenje predstava ili pružanje usluga kulturnog sadržaja, kao što su pozorišta, muzeji, bioskopi, biblioteke i turističke agencije i, po mogućnosti, pristup spomenicima i znamenitostima od nacionalnog kulturnog značaja.
2. Države strane ugovornice će preduzimati odgovarajuće mere kako bi omogućile da osobe sa invaliditetom imaju mogućnost da razvijaju i iskoriste svoje kreativne, umetničke i intelektualne potencijale, ne samo za svoje potrebe, već i za obogaćivanje društva.
3. Države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće korake, u skladu s međunarodnim pravom, kako bi obezbedile da zakoni kojima se štite prava na intelektualnu svojinu ne predstavljaju neopravdanu ili diskriminatorску prepreku za pristup osoba sa invaliditetom materijalima kulturnog sadržaja.
4. Osobe sa invaliditetom imaju pravo, ravnopravno sa drugima, na priznavanje i podršku njihovom specifičnom kulturnom i jezičkom identitetu, uključujući jezik znakova i kulturu osoba oštećenog sluha.

5. Da bi se osobama sa invaliditetom omogućilo da ravnopravno sa drugima učestvuju u rekreativnim i sportskim aktivnostima, kao i onima u slobodno vreme, države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mere kako bi:
  - (a) podstakle i unapredile učešće osoba sa invaliditetom, u najvećoj mogućoj meri, u vodećim sportskim aktivnostima na svim nivoima;
  - (b) obezbedile da osobe sa invaliditetom imaju mogućnost da organizuju, razvijaju i učestvuju u specifičnim sportskim i rekreativnim aktivnostima vezanim za invaliditet, i u tom cilju će podsticati obezbeđivanje, ravnopravno sa drugima, odgovarajuće nastave, treninga i sredstava;
  - (c) obezbedile da osobe sa invaliditetom imaju pristup sportskim, rekreativnim i turističkim događajima;
  - (d) obezbedile da deca sa invaliditetom imaju ravnopravan pristup sa ostalom decom u učešću u igri, rekreaciji i aktivnostima u slobodno vreme, kao i sportskim aktivnostima, uključujući i one aktivnosti u okviru škole;
  - (e) obezbedile da osobe sa invaliditetom imaju pristup uslugama onih koji su uključeni u organizaciju rekreativnih, turističkih aktivnosti kao i aktivnosti u slobodno vreme i sportskih aktivnosti.

Član 31.

Statistika i prikupljanje podataka

1. Države strane ugovornice se obavezuju da prikupljaju odgovarajuće informacije, uključujući statističke podatke i podatke na osnovu istraživanja, koji im omogućuju formulisanje i sprovođenje politika u vezi s primenom ove konvencije. Proces prikupljanja i čuvanja ovih informacija će:
  - (a) biti u skladu sa pravno utvrđenim garancijama, uključujući zakonodavstvo o zaštiti podataka, za obezbeđenje poverljivosti i poštovanja privatnosti osoba sa invaliditetom;
  - (b) biti u skladu sa međunarodno prihvaćenim normama za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i etičkih načela prilikom prikupljanja i korišćenja statistike.
2. Informacije koje su prikupljene u skladu sa ovim članom će se distribuirati, gde je to pogodno, i koristiti kako bi se omogućila procena ispunjavanja obaveza država strana ugovornica iz ove konvencije i kako bi se identifikovale i rešavale prepreke s kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom u ostvarivanju svojih prava.
3. Države strane ugovornice preuzimaju odgovornost za distribuciju ovih statističkih podataka i obezbeđuju njihovu dostupnost osobama sa invaliditetom i drugima.

Član 32.

Međunarodna saradnja

1. Države strane ugovornice priznaju značaj međunarodne saradnje i njenog unapređivanja u podršci nacionalnim naporima za ostvarenje svrhe i ciljeva ove Konvencije, i preduzimaće odgovarajuće i efikasne mere u tom pogledu, između dve ili više država i, gde je to pogodno, u saradnji sa odgovarajućim međunarodnim i regionalnim organizacijama i civilnim društvom, posebno organizacijama osoba sa invaliditetom. Te mere bi mogle obuhvatiti, između ostalog, sledeće:

- (a) da obezbede da u međunarodnu saradnju, uključujući međunarodne programe za razvoj, budu uključene osobe sa invaliditetom i da im ona bude dostupna;
  - (b) olakšavanje i podržavanje izgradnje kapaciteta, uključujući putem razmene i podele informacija, iskustava, programa obuke i najbolje prakse;
  - (c) olakšavanje saradnje u oblasti istraživanja i pristupa naučnom i tehničkom znanju;
  - (d) pružanje, gde je to pogodno, tehničke i ekonomske pomoći, uključujući i olakšavanje pristupa i zajedničko korišćenje dostupnih tehnologija i onih za pomoć, kao i putem transfera tehnologija.
2. Odredbe ovog člana ne idu na uštrb obaveza svake države strane ugovornice koje se tiču ispunjavanja njenih obaveza iz ove konvencije.

Član 33.

Nacionalna primena i praćenje

1. Države strane ugovornice će odrediti, u skladu sa svojim sistemom organizacije, jedno ili više tela u okviru svoje vlade za pitanja koja se odnose na primenu ove Konvencije, i razmotriće sa dužnom pažnjom mogućnost uspostavljanja ili određivanja koordinacionog mehanizma u okviru vlade radi lakšeg preduzimanja odgovarajuće akcije u različitim sektorima i na različitim nivoima.
2. Države strane ugovornice će, u skladu sa svojim pravnim i upravnim sistemima, održavati, jačati, odrediti ili uspostaviti u okviru odnosne države strane ugovornice, okvir, uključujući jedan ili više nezavisnih mehanizama, po potrebi, za unapređivanje, zaštitu i praćenje primene ove konvencije. Pri određivanju ili uspostavljanju takvog mehanizma, države strane ugovornice će uzeti u obzir načela koja se odnose na status i funkcionisanje nacionalnih institucija za zaštitu i unapređivanje ljudskih prava.
3. Civilno društvo, posebno osobe sa invaliditetom i njihove organizacije koje ih zastupaju, biće uključeni u proces praćenja primene i potpuno će u njemu učestvovati.

Član 34.

Komitet za prava osoba sa invaliditetom

1. Biće osnovan Komitet za prava osoba sa invaliditetom (dalje u tekstu „Komitet”) koji će obavljati funkcije predviđene dalje u ovom tekstu.
2. U vreme stupanja ove konvencije na snagu, Komitet će sačinjavati dvanaest eksperata. Nakon dodatnih šezdeset ratifikacija ili pristupanja Konvenciji, članstvo u Komitetu će se povećati za šest članova, dostižući maksimalan broj od osamnaest članova.
3. Članovi Komiteta će delovati u ličnom svojstvu i posedovaće visoke moralne kvalitete i priznatu stručnost i iskustvo u oblasti koju pokriva ova Konvencija. Prilikom imenovanja svojih kandidata, države strane ugovornice se pozivaju da sa dužnom pažnjom razmotre odredbu iz člana 4. tačka 3. ove Konvencije.
4. Države strane ugovornice će birati članove Komiteta vodeći računa o ravnopravnoj geografskoj zastupljenosti, zastupljenosti različitih oblika civilizacije i najvažnijih pravnih sistema, uravnoteženoj zastupljenosti polova i učešću eksperata sa invaliditetom.

5. Članovi Komiteta će se birati tajnim glasanjem sa liste lica koja su države strane ugovornice imenovale iz redova svojih državljana na sastancima Konferencije država strana ugovornica. Na tim sastancima, na kojima će dve trećine država strana ugovornica predstavljati kvorum, lica izabrana u Komitet predstavljajuće ona lica koja dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova predstavnika država strana ugovornica koji su prisutni i koji glasaju.
6. Prvi izbori će se održati najkasnije šest meseci nakon datuma stupanja ove Konvencije na snagu. Najmanje četiri meseca pre datuma svakog pojedinačnog izbora, generalni sekretar Ujedinjenih nacija uputiće pismo državama stranama ugovornicama pozivajući ih da dostave svoje nominacije u roku od dva meseca. Generalni sekretar će potom pripremiti listu po abecednom redu svih lica koja su na ovaj način nominovana, navodeći države strane ugovornice koje su ih nominovale i dostaviće je državama stranama ugovornicama ove Konvencije.
7. Članovi Komiteta biraju se na period od četiri godine i mogu biti samo još jednom izabrani. Međutim, šestorici članova koji su izabrani na prvim izborima mandat ističe po isteku dve godine; odmah nakon prvih izbora, imena ove šestorice članova bira žrebom predsedavajući sastanka spomenutog u tački 5. ovog člana.
8. Izbor šestorice dodatnih članova Komiteta održaće se tokom redovnih izbora u skladu sa odgovarajućim odredbama ovog člana.
9. Ukoliko član Komiteta umre ili podnese ostavku ili izjavi da iz bilo kojeg drugog razloga ne može više da obavlja svoje dužnosti, država strana ugovornica koja je imenovala tog člana imenovalaće drugog eksperta koji ima kvalifikacije i ispunjava zahteve iznete u odgovarajućim odredbama ovog člana, koji će služiti u tom svojstvu do kraja mandata.
10. Komitet će utvrditi svoj poslovnik o radu.
11. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će obezbediti potrebno osoblje i sredstva za efikasno obavljanje funkcija Komiteta na osnovu ove Konvencije, i sazvaće njegov prvi sastanak.
12. Uz odobrenje Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, članovi Komiteta osnovanog prema ovom Konvenciji, dobijaće platu iz sredstava Ujedinjenih nacija pod onim uslovima i modalitetima koje utvrdi Skupština, imajući u vidu značaj odgovornosti Komiteta.
13. Članovi Komiteta imaće pravo na olakšice, privilegije i imunitete koje uživaju eksperti u misiji Ujedinjenih nacija kako je utvrđeno u odgovarajućim odeljcima Konvencije o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija.

Član 35.

Izveštaji država strana ugovornica

1. Svaka država strana ugovornica će dostavljati Komitetu, preko generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, sveobuhvatni izveštaj o merama koje su preduzete u cilju izvršavanja njenih obaveza iz ove konvencije, kao i o napretku koji je u tom pogledu ostvaren, u roku od dve godine nakon stupanja ove konvencije na snagu za odnosnu državu stranu ugovornicu.
2. Nakon toga, države strane ugovornice će podnositi naredne izveštaje najmanje jednom svake četiri godine i posle toga kad god to Komitet zatraži.
3. Komitet će odlučivati o smernicama koje treba da se primenjuju na sadržaj izveštaja.

4. Država strana ugovornica koja je podnela prvi sveobuhvatan izveštaj Komitetu ne treba da u svojim sledećim izveštajima ponavlja informacije koje je prethodno iznela. Prilikom pripreme izveštaja za Komitet, države strane ugovornice se pozivaju da razmotre mogućnost da to čine u okviru otvorenog i transparentnog procesa i da sa dužnom pažnjom uzmu u obzir odredbu sadržanu u članu 4, tačka 3. ove konvencije.
5. Izveštaji mogu da ukažu na faktore i teškoće koji utiču na stepen ispunjavanja obaveza iz ove konvencije.

Član 36.

Razmatranje izveštaja

1. Komitet će razmotriti svaki izveštaj i dati onakve sugestije i opšte preporuke u vezi sa izveštajem koje može smatrati odgovarajućim i proslediće ih odnosnoj državi strani ugovornici. Država strana ugovornica može da odgovori Komitetu bilom kojom informacijom po svom izboru. Komitet može zatražiti dodatne informacije od država strana ugovornica koje su relevantne za primenu ove konvencije.
2. Ukoliko država strana ugovornica znatno kasni s podnošenjem izveštaja, Komitet može obavestiti odnosnu državu stranu ugovornicu o potrebi razmatranja primene ove konvencije u toj državi strani ugovornici, na osnovu pouzdanih informacija kojima Komitet raspolaže, ukoliko odnosni izveštaj ne bude podnet u roku od tri meseca nakon tog obaveštenja. Komitet će pozvati odnosnu državu stranu ugovornicu da učestvuje u tom razmatranju. Ukoliko država strana ugovornica odgovori podnošenjem odnosnog izveštaja, primenjuju se odredbe stava 1. ovog člana.
3. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija staviće te izveštaje na raspolaganje svim državama stranama ugovornicama.
4. Države strane ugovornice staviće svoje izveštaje na raspolaganje širokoj javnosti u svojoj zemlji i omogućiće pristup sugestijama i opštim preporukama koji se odnose na ove izveštaje.
5. Komitet će, ukoliko to smatra primerenim, dostaviti specijalizovanim agencijama, fondovima i programima Ujedinjenih nacija i drugim nadležnim telima, izveštaje država strana ugovornica kako bi se izašlo u susret zahtevu ili upozorenju o potrebi dobijanja tehničkog saveta ili pomoći koje oni sadrže, zajedno sa primedbama i preporukama Komiteta, ukoliko ih bude, vezanim za te zahteve ili upozorenja.

Član 37.

Saradnja država strana ugovornica i Komiteta

1. Svaka država strana ugovornica će sarađivati s Komitetom i pomagati njegovim članovima u ispunjavanju njihovog mandata.
2. U svom odnosu sa državama stranama ugovornicama Komitet će sa dužnom pažnjom razmatrati puteve i načine za povećanje nacionalnih kapaciteta za primenu ove konvencije, uključujući i putem međunarodne saradnje.

Član 38.

Odnos Komiteta sa ostalim telima

U cilju jačanja efikasne primene ove konvencije i podsticanja međunarodne saradnje u oblasti koju pokriva ova konvencija:

- (a) specijalizovane agencije i drugi organi Ujedinjenih nacija imaju pravo da budu zastupljeni prilikom razmatranja primene onih odredaba ove konvencije koje spadaju u delokrug njihovog mandata. Komitet može pozvati specijalizovane agencije i druga nadležna tela koje može smatrati odgovarajućim da daju ekspertski savet o primeni ove konvencije u oblastima koje spadaju u okvir njihovih odnosnih mandata. Komitet može pozvati specijalizovane agencije i druge organe Ujedinjenih nacija da podnesu izveštaje o primeni ove konvencije u oblastima koje spadaju u okvir njihovih aktivnosti.
- (b) Komitet će se prilikom vršenja svog mandata konsultovati, ukoliko je to potrebno, sa drugim relevantnim telima ustanovljenim na osnovu međunarodnih ugovora o ljudskim pravima, kako bi se obezbedila doslednost njihovih odnosnih smernica, sugestija i opštih preporuka u izveštaju i kako bi se izbeglo dupliranje i poklapanje u vršenju njihovih funkcija.

Član 39.

Izveštaj Komiteta

Komitet podnosi izveštaj svake dve godine Generalnoj skupštini i Ekonomskom i socijalnom savetu o svojim aktivnostima i može davati sugestije i opšte preporuke koje se zasnivaju na razmatranju izveštaja i informacija koje je dobio od država strana ugovornica. Te sugestije i opšte preporuke se uključuju u izveštaj Komiteta zajedno s komentarima, ukoliko ih ima, država strana ugovornica.

Član 40.

Konferencija država strana ugovornica

1. Države strane ugovornice se redovno sastaju na Konferenciji država strana ugovornica radi razmatranja bilo kojeg pitanja u vezi s primenom ove konvencije.
2. Najkasnije šest meseci nakon stupanja ove konvencije na snagu, generalni sekretar Ujedinjenih nacija saziva Konferenciju država strana ugovornica. Naredne sastanke generalni sekretar saziva svake dve godine ili na osnovu odluke Konferencije država strana ugovornica.

Član 41.

Depozitar

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija je depozitar ove konvencije.

Član 42.

Potpisivanje

Ova konvencija je otvorena za potpisivanje svim državama stranama ugovornicama i organizacijama za regionalne integracije počev od 30. marta 2007. godine, u sedištu Ujedinjenih nacija u Njujorku.

Član 43.

Obavezna saglasnost

Ova konvencija podleže ratifikaciji država potpisnica i zvaničnoj potvrdi organizacija za regionalne integracije potpisnica iste. Konvencija je otvorena za pristupanje bilo koje države ili organizacije za regionalne integracije, koje nisu potpisale ovu konvenciju.

Član 44.

Organizacije za regionalne integracije

1. „Organizacija za regionalne integracije” označava bilo koju organizaciju koju uspostave suverene države određenog regiona, na koju su njene države članice prenele nadležnost u vezi s pitanjima koja su predmet ove konvencije. Te organizacije će, u svojim instrumentima o zvaničnom potvrđivanju ili pristupanju, navesti stepen svojih nadležnosti u vezi s pitanjima kojima se bavi ova konvencija. One će naknadno obavestiti depozitara o bilo kojoj značajnoj izmeni stepena svojih nadležnosti.
2. Pozivanje na „države strane ugovornice” u ovoj konvenciji odnosi se i na ove organizacije u granicama njihovih nadležnosti.
3. Za svrhe člana 45. stav 1. i člana 47. st. 2. i 3. ove konvencije, bilo koji instrument koji je deponovala neka organizacija za regionalne integracije neće se uzimati u obzir.
4. Organizacije za regionalne integracije mogu, kad je reč o pitanjima iz njihove nadležnosti, koristiti svoje pravo da glasaju na Konferenciji država strana ugovornica, pri čemu je broj glasova jednak broju njihovih država članica koje su strane ugovornice ove konvencije. Takva organizacija neće koristiti svoje pravo da glasa ukoliko bilo koja od njenih država članica ostvaruje svoje pravo i obratno.

Član 45.

Stupanje na snagu

1. Ova konvencija stupa na snagu tridesetog dana nakon deponovanja dvadesetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.
2. Za svaku državu ili organizaciju za regionalne integracije, ratifikovanje, zvanično potvrđivanje ili pristupanje ovoj konvenciji nakon deponovanja dvadesetog takvog instrumenta, ova konvencija stupa na snagu tridesetog dana nakon deponovanja takvog njenog instrumenta.

Član 46.

Rezerve

1. Rezerve koje su nespojive s predmetom i svrhom ove konvencije nisu dopuštene.
2. Rezerve se mogu povući u svako doba.

Član 47.

Izmene i dopune

1. Svaka država strana ugovornica može predložiti izmenu i dopunu ove konvencije i dostaviti je generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar obaveštava države strane ugovornice o svakoj predloženoj izmeni i dopuni s molbom da ga izveste da li su za održavanje konferencije država strana ugovornica na kojoj bi se razmatrali ovi predlozi i donosile odluke o njima. U slučaju da se u roku od četiri meseca od datuma takvog obaveštenja, najmanje jedna trećina država strana ugovornica izjasni za takvu konferenciju, generalni sekretar će sazvati konferenciju pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija. Svaku izmenu i dopunu koju usvoji dvotrećinska većina država strana ugovornica koje su prisutne i koje glasaju

- generalni sekretar dostavlja Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija na odobrenje, a potom svim državama stranama ugovornicama na prihvatanje.
2. Svaka izmena i dopuna usvojena i odobrena u skladu sa stavom 1. ovog člana stupa na snagu tridesetog dana pošto broj instrumenata o prihvatanju koji su deponovani dostigne broj od dve trećine država strana ugovornica na dan usvajanja te izmene i dopune. Nakon toga, izmena i dopuna stupa na snagu za svaku državu stranu ugovornicu pojedinačno tridesetog dana nakon deponovanja njenog instrumenta o prihvatanju. Izmjena i dopuna obavezuje samo one države strane ugovornice koje su je prihvatile.
  3. Ukoliko Konferencija država strana ugovornica tako odluči konsensusom, izmena i dopuna koja je usvojena i odobrena u skladu sa stavom 1. ovog člana koja se odnosi isključivo na čl. 34, 38, 39. i 40. stupa na snagu za sve države strane ugovornice tridesetog dana nakon što broj deponovanih instrumenata o prihvatanju dostigne dve trećine od broja država strana ugovornica na dan usvajanja te izmene i dopune.

Član 48.

Otkazivanje

Država strana ugovornica može otkazati ovu konvenciju pismenim obaveštenjem upućenim generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Otkazivanje stupa na snagu po isteku godine dana nakon datuma prijema obaveštenja od strane generalnog sekretara.

Član 49.

Dostupan format

Tekst ove konvencije na raspolaganju je u dostupnim formatima.

Član 50.

Verodostojnost teksta

Tekstovi ove konvencije na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku jednako su verodostojni.